



OLIIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI



TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA
ADABIYOTI UNIVERSITETI



YOSH FILOLOG
OLIMLAR JAMIYATI

“FILOLOGIYA MASALALARI YOSH TADQIQOTCHILAR NIGOHIDA”

mavzusidagi IX xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

materiallari



Toshkent



2024-yil 30-noyabr



- Salimov, U. (2020). *Pedagogik jarayonlarda muammoli yondashuv*.(100-b). Farg'ona: Yoshlar.
- Shokirov, D. (2022). *Ta'limda metodik yondashuvlar*. Buxoro: O'zbekiston.
- Toshkent, N. (2018). *Adabiyot darslarida muammoli ta'limni qo'llash*. Toshkent: Xalq ta'limi.
- Usmanov, R. (2020). *Ta'lim metodikasi va uning samaradorligi*. Samarqand: O'qituvchi.
- Xolmatova, L. (2021). *Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish*.(44-45-b). Toshkent: Ma'naviyat.

ANVAR OBIDJONNING POETIK MAHORATINI ADABIY TA'LIM KLASTERI ASOSIDA O'QITISH

*Jumanazarova Umidaxon Rustambek qizi,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti, 1-kurs magistrant,
umidaxonjumanazarova02@gmail.com,
Ilmiy rahbar: P.f.d (PhD), dots.U.Shermatova*

Annotatsiya. Jahondagi rivojlangan mamlakatlarning ta'lim-tarbiya tizimida shaxsning ma'naviy kamolotini ta'minlashga qaratilgan texnologik jarayonlar adabiyot darslarida ta'lim-tarbiya klasteri bilan bog'liq holda amaliyotga tatbiq etilmoqda. Ushbu maqolada orqali umumta'lim maktablari o'quvchilarida Anvar Obidjon ijodini adabiy ta'lim klasteri asosida o'rganishning ilmiy-pedagogik asoslari yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: klaster, ta'lim klasteri, ta'limiy maqsad, tarbiyaviy maqsad, rivojlantiruvchi maqsad, kirish so'z, obraz, dars ishlanma, mustaqil fikrlash.

Abstract: In the educational system of the developed countries of the world, the technological processes aimed at ensuring the spiritual maturity of the individual are being implemented in literature classes in connection with the educational cluster. In this article, suggestions and recommendations have been developed regarding the scientific and pedagogical basis of studying the works of Anvar Obidjon in the students of general education schools based on the cluster of literary education.

Keywords: cluster, educational cluster, educational goal, educational goal, developmental goal, introduction, image, lesson development, independent thinking.

Buyuk Britaniyaning Centre of increasing to pedagogical qualification on base Manchetter's university, Janubiy Koreyaning Chunang, Yaponiyaning Miyagi pedagogika universiteti, Rossiyaning Ta'lim akademiyasi kabi nufuzli ta'lim muassasalari va ilmiy markazlarida ta'lim klasteri asosida adabiyot darslarini tashkil etish hamda yoshlarni milliy va umumbashariy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning metodologik va uslubiy asoslarini takomillashtirish borasida muhim tadqiqotlar olib borilmoqda. Shu jumladan, yurtimizda ham ta'lim klasteri masalalari bo'yicha qator ilmiy ishlar olib borilmoqda. Bunga misol qilib O.

Musurmonova, M. Quronov, U. Xo‘jamqulov, S. Toshtemirovalarning ta‘lim klasteri yuzasidan olib borgan ilmiy-tadqiqot ishlarini keltirishimiz mumkin.

Aslida “klaster” (cluster) so‘zi ingliz tilidan olingan bo‘lib, tarjima qilinganda “to‘plam”, “to‘p”, “guruh”, “konsentratsiya”, “guruhlarga to‘plash”, “to‘plamlarda o‘shish” kabi ma‘nolarni anglatadi. Ta‘limda bunday yondashuvni qo‘llash amaliyoti rivojlangan xorijiy mamalakatlar tajribasida mavjud. Bu borada Xitoy, Hindiston, Indoneziya, Malayziya, Marokash, Iordaniya, Misr, Saudiya Arabistoni, BAA kabi mamlakatlarda katta tajriba mavjud.

Ilmiy manbalar tahlili umumta‘lim maktablaridagi adabiy ta‘lim jarayonida Anvar Obidjon hayoti va ijodini adabiy ta‘lim klasteri asosida o‘rgatish alohida tadqiqot muammosi sifatida o‘rganilmaganligini ko‘rsatdi. Anvar Obidjon ijodini o‘rganish bo‘yicha S. Matchonov, M. Jumaboyev, Z. Ibrohimovalar ish olib borgan.

Anvar Obidjon 1947-yil 8-yanvarda Farg‘ona viloyatida tavallud topgan. O‘rta maktabda o‘qib yurgan paytlari “G‘uncha” jurnalida “Shkafjon” nomi bilan ilk she‘ri bosilgan (1960). Uning “Ona yer”, “Oltin yurakli avtobola”, “Oltiariq hangomalari”, “Meshpolvonning janglari” kabi 25dan ortiq to‘plamlari nashr etilgan. Ijodkor “Shuhrat” medali (1997) va “O‘zbekiston xalq shoiri” unvoni (1998)ga sazovor bo‘lgan. Ijodkor 2020-yil 11-aprelda 73 yoshida vafot etgan.

Odatda, biror yozuvchi ijodi tahlil etilganda asarlarining mavzu doirasi, tasvir uslubining o‘ziga xosligi, yaratgan obrazlarining hayotiyliigi-yu tarbiyaviy ahamiyati yoki qaysi asarida qanday g‘oyalarni ilgari surgani-yu badiiy til xususiyatlari yuzasidan fikr yuritiladi. Bayon qilinadigan fikr-mulohazalar mazmunan har xil bo‘lsa-da, ularni bog‘lab turadigan bir nuqta bo‘ladi. Bu badiiy mahorat bilan bog‘liq yozuvchining ijodiy individualligi masalasidir.

Taniqli bolalar shoiri Anvar Obidjon asarlariga shu jihatdan nazar tashlaganda uning shoir, nosir, kinossenarist, dramaturg, noshir sifatidagi ko‘p qirrali ijodiy faoliyati ko‘z oldimizga keladi. (Matchonov S, Shermatova U, Shermatova Z. Bolalar adabiyoti.(Darslik – Xrestomatiya, 2023) Shunday ekan ijodkorning ijodini to‘liq mohiyatda o‘quvchilarga o‘qitish anchagina mas‘uliyatli vazifa sanaladi.

Darsni tashkil etishda eng avval dars uchun maqsadni aniqlab olishdan boshlaymiz:

Dars uchun 3 ta asosiy maqsad tanlab olinadi:

I. Ta‘limiy maqsad — 2ta maqsadni ko‘zlaydi:

1. Bilim asoslarini shakllantirish:
2. Ko‘nikma va malakalarni rivojlantirish:

Ta'limiy maqsadning natijasi o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashini kengayishi bilan izohlanadi.

II. Tarbiyaviy maqsad - ma'lumotlar berilganda, asar qahramonlarining nomi bilan beriladi. Asardagi qahramonlar xulq-atvori, asarning asosiy g'oyasidan kelib chiqib belgilanadi.

III. Rivojlantiruvchi maqsad - darsda qo'llanadigan faoliyat turlaridan kelib chiqib qo'yiladi. Kirish so'z bayoni, asarni qismlarga bo'lish, reja tuzish, sarlavha qo'yish.

Babanskiy dars uchun qo'yiladigan maqsadlar qatoriga rivojlantiruvchi maqsadni qo'shgan.

Dars jarayonida dastlab ijodkor hayoti va ijodi haqida o'quvchilarga ma'lumot berish muhim hisoblanadi, negaki adabiy asarlarni to'liq mazmunini o'quvchilarga tushuntirmoqchi bo'lsak, muallif hayoti bilan ularni tanishtirish muhim bosqichdir. Bu jarayonni tashkil etishda quyidagi topshiriqlarni o'quvchilarga berishimiz mumkin:

1) "Mosini top" metodi asosida o'tilgan mavzu so'raladi. Quyidagi jadvalda berilgan variantlar orasidan o'quvchilar Anvar Obidjon hayoti va ijodiga mos bo'lgan variantni topib belgilaydilar. Bunday savollar sonini yana davom ettirish mumkin. Masalan,

Anvar Obidjonning ilk kitobi qanday nomlangan?
"Ona yer"
"Masxaraboz bola"
"Dahshatli meshpolvon"

Anvar Obidjonning "**Hayotning har lahzasi go'zal**" she'ri asosida yangi mavzu bayonida samarali deb topilgan ba'zi metodlarni taklif etamiz. Yangi mavzu bayonida dastlabki qiladigan ishimiz o'rganiladigan asarga o'quvchilarning e'tiborini tortishdir. Kirish darslarida qiladigan ishlarimiz keying darslarda yaxshi samara olishga xizmat qiladi.

Kirish darslari—o'zida o'quvchilarni yangi ma'lumotlar bilan tanishishga tayyorlash maqsadini aks ettiradi. Kirish darslarining **bosh maqsadi** o'quvchilarni asarni o'qishga qiziqtirish hamda amalga oshiriladigan tahlilning rejasini tuzishga qaratiladi.

1) **Kirish qismi** – o'qituvchi she'rga tegishli 15ta so'zni doskaga yozadi. Bu o'quvchilarning fikrini jamlashiga va darsga ma'lum bir ma'noda yaqinlashishiga yordam beradi. Masalan,

Tun pardasi, quyosh chiqishi, kelinchak, chinnidek hovli, hayot, umr, kulcha, qaymoq, go'dak, Barchinoylar, Alpomishlar, keksalik, tinchlik, gumbazlar....

So'ngra o'quvchilardan bu so'zlarning bir-biriga bog'liqlik jihatlari so'raladi.

2) **Kirish so'z** – o'qituvchining yangi mavzuni tushuntirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega, chunki kirish so'zi orqali o'quvchida ilk taassurot uyg'onadi hamda asarni o'qib anglashga ishtiyoq uyg'onadi. O'qituvchining kirish so'zi qisqa, emotsional-ekspressiv bo'yoqdorlikka ega hamda aniq maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Masalan,

Tinchlik deganda nimani tushunasiz?

(urush bo'lmasligi, bayramlar bo'lishi, behavotir yashash, ota-onamiz yonimizdaligi, bemalol o'ynay olishimiz)

Juda to'g'ri, bolajonlar! Tinchlik bo'lsa hayotimiz farovon bo'ladi. Bugun o'rganadigan she'rimizda tinchlik bizga nimalar berganini ko'ramiz.

3) **Ifodali o'qish** – aql, tasavvur va tuyg'uni uyg'unlikda faollashtirishni talab qiluvchi jarayon. **Astraboskiyning** fikriga ko'ra, "Haqiqiy adabiyot o'qituvchisi ifodali so'zlab o'qiy olmasa, so'zni og'zaki nutqda to'g'ri va tuyg'uga to'yintirib ifodalay olmasa, bu o'qituvchi emas".

Yuqoridagi fikrlarga asoslangan holda dastlab she'r o'qituvchi bir marta o'quvchilarga ifodali o'qib beriladi.

4) **Tarqatma materiallardan foydalanish** – she'r bir marta qayta o'qib berilgandan so'ng she'rning to'liq matni chiqarilgan qog'oz o'quvchilarga alohida-alohida tarqatiladi, ikkinchi marta o'qituvchi she'rni qayta o'qiydi, she'rning o'quvchi o'zi uchun qiziqarli deb topgan va e'tiborini tortgan joylariga qalam bilan chizish topshirig'i beriladi. O'quvchilarning fikrlari o'rtaga tashlanib hamma bilan birga muhokama qilishadi. (<https://justaddstudents.com/strategies-for-teaching-poetry/>) Masalan,

Tun pardasi ochilar asta,

Chiqib kelar sahnaga quyosh.

Kelinchakdek bo'lib orasta,

Gul salomdan ko'taradi bosh.

Hovli go'yo yuvilgan chinni,

Yo'llar go'yo artilgan oynak.

Qutlash uchun yangi bu kunni,

El oyoqqa turar jonsarak

Quyidagicha savollar bilan o'quvchilarga murojaat qilish mumkin:

1. Nima uchun bu misaralar yoki soʻzlar tagiga chizingiz? (Chunki oʻxshatishlardan foydalanibdi, xuddi shu narsalarga juda oʻxshaydi tong otishi)

2. Tong otishini hech kuzatganmisiz? Oʻzingiz ham biron oʻxshatish bilan bu holatni tasvirlay olasizmi?

Daftarlariga ushbu qogʻozni yopishtirib qoʻyishadi va keying dars yana shu holatni takrorlashimiz kerak. Chunki qayta bu harakatni amalga oshirganimizda oʻquvchi sheʼrning boshqa jihatlariga ham eʼtibor berishi mumkin. Keying darsda ulardan oʻzlari uchun yangi nima topganliklarini soʻrash kerak.

5) Mustaqil fikrlash – yuqoridagi metod va unga koʻra tuzgan savollarimiz orqali oʻquvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshirish imkoniga ega boʻlamiz. Dars yakunida oʻquvchilarni baholash uchun **TPFASTT** texnologiyasi foydali usul hisoblanadi.

Title-sarlavha

Paraphrase-qayta hikoylash. Oʻquvchilar berilgan asarni aynan oʻziday emas, balki asarda berilgan soʻzlar sinonimidan foydalangan holda qayta hikoyalashi.

Figurative language-tasviriyl til vositalarini aniqlay olishi va toʻgʻri qoʻllay olishi.

Attitude of speaker- soʻzlovchining munosabati

Shift-yozuv. Yozish topshiriqlaridagi oʻquvchi faolligi

Theme- mavzu. Mavzuning umumiy mazmunining tushunilganligi.

Title- sarlavha

Shu tizim orqali baholanadigan boʻlsa oʻquvchilarni adabiyot darslarida sheʼrni anglashga oʻrgata olamiz, deydi ingliz tili adabiyoti oʻqituvchisi Marypat(<https://justaddstudents.com/strategies-for-teaching-poetry/>) va oʻquvchining “Men eʼtibor bergan narsam” degan fikri albatta baholanishi shart.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Sobirova Z. Oʻquv jarayonini loyihalashtirish(2006). *Taʼlim texnologiyalari.*– № 3.

5-sinf Adabiyot.(2020).

Matchonov S., Shermatova U, Shermatova Z(2023). **Bolalar adabiyoti** (B.368.)*Olmaliq kitob business*

Muhamedov Gʻ.,Xodjamqulov U (2019). “**Pedagogik taʼlim innovatsion klasteri: taʼrif, tavsif, tasnif innovatsion tajriba maydonchalari tashkil qilish va samaradorligini oshirish boʻyicha uslubiy qoʻllanma.**

Xodjamqulov, U.N. (2021) Pedagogik taʼlim innovatsion klasterining ilmiy-nazariy asoslari. Ped. fan. boʻyicha fan dok. (DSc) diss. – B.67

www.justaddstudents.com

Hakimova Nasiba Alisher qizi, ToshDO‘TAU 4-kurs talabasi O‘QUVCHILARNING O‘G‘ZAKI VA YOZMA NUTQINI O‘STIRISHNING SAMARALI USULLAR	1299
Hakimova Mushtariybonu Zafar qizi, FarDU 4-kurs talabasi TIL O‘RGANISH JARAYONIDA UCHRAYDIGAN MUAMMOLAR	1304
Hasanova Dildora Sobir qizi, CHDPU O‘TA 3- kurs talabasi ONA TILI DARSLARI O‘QITISHDA YOZMA ISHLARNING AHAMIYATI	1309
Ikromova O‘g‘iloy Raximjonovna, ToshDO‘TAU 4-kurs talabasi 5-SINF O‘QUVCHILARINING OG‘ZAKI NUTQ KO‘NIKMASINI BAHOLASH YUZASIDAN AYRIM MULOHAZALAR	1313
Jalolova Shaxlo Baxtiyorjon qizi, ToshDO‘TAU 4-kurs talabasi 6-SINF O‘QUVCHILARINING OG‘ZAKI NUTQINI O‘STIRISHDA QO‘SHIMCHA DARSLARNING AHAMIYATI	1317
Kamoliddinova Laylo Zafar qizi, ToshDO‘TAU 4-kurs talabasi ADABIYOT DARSLARIDA MUAMMOLI TA‘LIMNING O‘RNI VA UNING AHAMIYATI	1321
Jumanazarova Umidaxon Rustambek qizi, CHDPU 1-kurs magistrant ANVAR OBIDJONNING POETIK MAHORATINI ADABIY TA‘LIM KLASTERI ASOSIDA O‘QITISH	1326
Madaminova Mashrabxon Shoyatjon qizi, FerSU 4-kurs talabasi LANGUAGE PRESERVATION AND PROMOTION: PROMOTING UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE AMONG YOUNG LEADERS	1331
Mamatxonova Mohichehraxon Ubaydullo qizi, Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti “O‘zbek va xorijiy tillar” kafedrası o‘qıtuvchısı, tadqiqotchı O‘ZBEK TILINING IKKINCHI TIL SIFATIDA O‘QITILISHI	1334
Mengilova Gulbahor Abduqodir qizi, CHDPU 1-kurs talabasi BO‘G‘IN VA UNING TASNIFLARINI MAKTABDA VA OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA O‘QITILISHI	1337
Murtazina Diana Rakhibovna, Master of group 521-23 direction “History and Theory of Pedagogy” Jizzakh State Pedagogical University OVERCOMING LANGUAGE LEARNING BARRIERS WITH CREATIVE METHODS AND DIGITAL RESOURCES	1340
МЕДЕНОВА Айдана, Низами атындағы ТМПУ Қазақ тілі және әдебиеті бөлімі 4-курс студенті ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРДЕН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ	1346
Ne‘matjonova Munavvarxon Hamidullo qizi, FerSU 3-kurs talabasi ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF ONLINE EDUCATION IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES	1349
Numonova Mohigul To‘lqinjon qizi, FarDU Xorijiy til va adabiyoti yo‘nalishi 4-kurs talabasi LANGUAGE AND LITERATURE TEACHING METHODS	1353
Olimova Zuhra Odiljon qizi, FerSU 3-kurs talabasi ADVANTAGES OF USING AUTHENTIC LISTENING MATERIALS DURING THE LESSON	1356
Omonova Qunduz Alisher qizi, CHDPU 3-kurs talabasi ONA TILI FANINI O‘QITISHDA 7-SINF ONA TILI DARSLIGINING AHAMIYATI	1360
Parxiddinova Diyora, ToshDO‘TAU 4-kurs talabasi 8-SINF ONA TILI DARSLIGIDA ANTONIMLARNI O‘QITISH USULLARI	1362